РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
Министерство на земеделието и храните
Българска агенция по безопасност на храните

ПЕРИОДИЧЕН БЮЛЕТИН по растителна защита

за периода до 30 септември 2024 година

СОФИЯ, 2024

✉ Гр. София, 1606, бул. "Пенчо Славейков" № 15А
☎ +359 (0) 2 915 98 20, 🖷 +359 (0) 2 915 98 98, www.bfsa.egov.bg
☐ Ниво 3, TPL-RED ☐ Ниво 2, TPL-AMBER ☐ Ниво 1, TPL-GREEN ☐ Ниво 0, TPL-WHITE

ПШЕНИЦА И ЕЧЕМИК

Реколта 2024 - 2025 г.

През втората половина на месец август и началото на септември започва подготовката на земеделските площи за есенна сеитба на пшеница и ечемик. Извършва се комплекс от агротехнически и растителнозащитни мероприятия, съблюдаващи принципите на интегрираната растителна защита. Тези мероприятия имат за цел да осигурят оптимални условия за развитието на житните растения, както и предпазването им от болести, неприятели и плевели.

Агротехнически мерки за контрол на вредителите

Спазване на сеитбообръщение

Изборът на подходящи предшественици на пшеницата е важен елемент от контрола на болестите, неприятелите и плевелите по житните култури.

Монокултурното отглеждане на житните култури води до масово намножаване на специализирани неприятели (житни бегачи, житари, житни цикади, пшеничен трипс, житни стъблени и листни оси и др.) и силно нападение от почвени патогени и болести, запазващи се в растителните остатъци (фузарийното кореново гниене, гниенето на основите, черното кореново гниене и др.).

Най-подходящи предшественици са бобовите култури и по-специално люцерната и детелината, а също така рапица, слънчоглед, тютюн, зеленчукови култури от сем. Тиквови (тикви, дини, пъпеши).

Обработка на почвата и торене

Почвената обработка зависи от вида на предшественика и трябва да осигурява условия за дружно поникване и бързо развитие на житните растения. Необходимо е след прибирането на реколтата площта да се изоре на дълбочина 20-25 см. При обръщане на почвеният пласт много от вредителите се заравят по-дълбоко и загиват, други умират от механичното въздействие, а трети, извадени на повърхността, биват унищожени от неблагоприятни метеорологични условия.

Извършването на навременно и балансирано торене спрямо нуждите на почвата дава възможност за реализиране на целия продуктивен и адаптивен потенциал на растенията, като повишава и устойчивостта им спрямо патогените. Завишените и небалансирани норми на азотни торове задържат развитието на растенията и правят тъканите им по-нежни, по-сочни и податливи на зараза от брашнеста мана и ръжди. Също така, те се нападат по-силно от листни въшки, житни пиявици, житни мухи, житни стъблени и листни оси, пшеничен трипс и други неприятели.

Оптимални срокове на сеитба

Началото на сеитбата трябва да е съобразено с оптималните срокове по райони на страната. За Северна България оптималните срокове на сеитба са от 25 септември до 15 октомври, за

Южна България от 1 до 20 октомври, а за предпланинските райони от 20 септември до 10 октомври. Съобразяването с агротехническите срокове предпазва посевите от нападение от кореново гниене, септориози, брашнеста мана и др., както и от измръзване и прореждане при неблагоприятни зимни условия.
Засяването в срок на качествени семена с висока кълняемост редуцира силно нападението от житни мухи, листни въшки, житни бълхи и цикади, червено житно комарче и др.

Дълбочина на сеитба и посевна норма

Оптималната дълбочина на сеитба за пшеницата, която осигурява бързо и дружно поникване на посевите, е 5-6 см. Поникването при по-дълбока сеитба е забавено, неравномерно, кълна остава по-дълго в почвата и се напада в по-голяма степен от почвени патогени и неприятели. По-плиткото засяване не позволява да се образува добра коренова система и растенията стават по податливи на измръзване и изтегляне.
Сеитбената норма на единица площ зависи от сортовите особености и възможностите за братене. Добре гарнираните посеви по-слабо се нападат от житни мухи, житни стъблени оси, вредна житна дървеница, житни цикади, листни въшки и др. Листните въшки и цикадите предпочитат разредените и изостанали в развитието си посеви. По-гъстите посеви се нападат по-често от брашнеста мана, ръжди, кореново гниене и др.

Видова и сортова структура

В зависимост от почвено-климатичните условия за всеки район се подбират най-подходящите сортовете. Освен високопродуктивни, те трябва да бъдат адаптивни към месните условия и устойчиви или толерантни към септориози, ръжди, брашнеста мана и др. За сеитба трябва да се използват само първокачествени семена от апробирани семепроизводствени посеви. Недопустимо е да се използва за посев семе от общи посеви, с неизвестно здравно състояние.

Химични мерки за контрол на вредителите

Третиране на посевния материал

Най-важното растителнозащитно мероприятие при подготовката на семената за сеитбата на житните култури е обеззаразяването им с фунгициди след лабораторен анализ (определяне вида на патогена и степента на зараза) и доказана зараза. Чрез това мероприятие значително се намалява първоначалната инфекция и се ограничава развитието на икономически важните болести, пренасяни със семена.

Обеззаразяване се извършва срещу:

Твърда (обикновена, мазна) главня /Tilletia levis (foetida)/

Нападнатите семенна са закръглени и без характерна надлъжна бразда, съдържанието им се видоизменя в черна, мазна, праховидна маса с характерна миризма на риба. Това са спорите на гъбния патоген, които при жътва се разпрашават и полепват по повърхността на здравите зърна

или попадат в почвата, от където по-късно с поникването на семената заразяват младите пониці.

Праховита главня /Ustilago tritici; Ustilago nuda/

Спорите на патогена покълват върху близалцата на цветчетата на здравите растения. Образуват се хифи, които навлизат в зародиша, където мицелът остава в спящо състояние и не пречи за нормалното изхранване и формиране на зърното. Заразените и здравите семена по нищо не се различават.

Фузарийно кореново гниене /Fusarium graminearum/

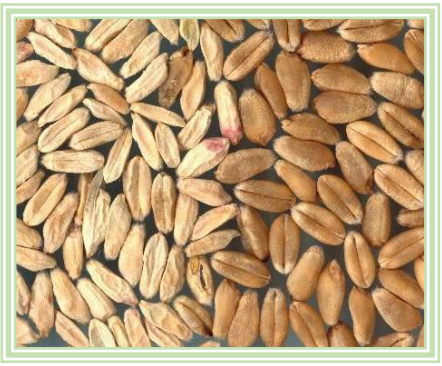

При сеитбата на заразени семена те или не покълват или пониците им загиват, което разрежда посева. Развитието на патогена се ограничава при спазване на правилно сеитбообращение и унищожаване на растителните остатъци.

Ленточна болест по ечемика /Pyrenophora graminea/

При използване на заразени с патогена семена, признаците се появяват във фенофаза „вретенене" по листата и листните влагалища. По листата се появяват единични или няколко бледожълти ивици и ленти, които по-късно стават кафяви. Напетняването води до изсъхване на листата и до загиване на растенията. Болните растения не изкласяват, а тези, които успеят не образуват семена или те са слаби и силно спаружени.

След сеитбата на житните култури е необходимо да се извършват редовни обследвания, с цел опазване на новозасетите посеви от **основните вредители:**

- **Обикновена полевка *Microtus arvalis/***
- **Обикновен житен бегач *Zabrus tenebrioides/***
- **Житни мухи /разред *Diptera/***
- **Листни въшки /сем. *Aphididae/***
- **Плевели**

Обикновена полевка /Microtus arvalis/

Обикновената полевка е разпространена повсеместно в цялата страна. Повредите от нея по есенниците могат да бъдат открити от поникване до жътва. Полевката се храни със зелените части на растенията и по-рядко със семената, без да се запасява.

За своевременното установяване на плътността на неприятеля е необходимо да се извършват редовни

обследвания на посевите. При констатиране на плътност над **прага на икономическа вредност (ПИВ):** ***2 броя активни колонии на декар,*** да се заложат отровни примамки, които се поставят само в обитаемите ходове на гризачите, за да се предпазят птиците и полезния дивеч от отравяне.

Обикновен житен бегач /Zabrus tenebrioides/

През септември възрастните снасят яйцата си в почвата на дълбочина до 5 см., под бучки пръст или под камъни, на купчинки по 20 и повече. Предпочитани за снасяне са местата покрай заплевелени с пирей места. Яйценосният период е продължителен, а ларвите се излюпват след две-три седмици. Непосредствено след изюпване те дълбаят в почвата близо до растенията ходове с гладки стени и дълбочина до 40 см. Ларвите се хранят през нощта, като се вгризват в кълновете на поникващите растения. При по-слабо нападение посевът оредява, а при по-масово целият посев може да бъде унищожен. Ларвите продължават да се хранят до падане на температурите, след това отиват дълбоко в ходовете, където остават да зимуват. Част от възрастните също зимуват и през следващата пролет продължават да снасят. Третиране се извежда при **ПИВ:**

- 3 бр. ларви /м^2 или 3 броя повредени растения на м^2.

Житните мухи са разпространени повсеместно у нас и причиняват големи повреди по нападнатите житни посеви. Рискът от повреди е най-висок при посевите, засети през втората половина на септември и в началото на октомври. По-съществено значение имат:

Черна пшеничена муха /Phorbia fumigata/

Вреди по пшеницата, ръжта и ечемика. Появата на есенното поколение зависи от валежите, които благоприятстват поникването на пшеницата и осигуряват условия за излитане на мухите. Вредят ларвите, които се хранят с вътрешността на растенията. Прегризват централният лист, който пожълтява, усуква се и изсъхва. В основата на повреденото растение се открива една ларва или какавида.

Шведска муха /Oscinella frit/

През есента по пшеничените посеви, засети през септември, повредите се причиняват от ларвите на третото поколение, които се вгризват в долната част на стъблото. При изхранването си те засягат предимно централният лист, който пожълтява, изсъхва и се усуква, докато останалите листа са зелени. При издърпване, централния лист лесно се изтегля и в мястото на повредата се намира по една ларва или какавида Следствие на повредата по-слабите растения загиват, а по-силните допълнително братят.

Хесенска муха /Mayetiola destructor/

През есента вредят ларвите, като прегризват основата на централния лист, който пожълтява и се усуква. Повредата е сходна с тази, причинена от ларвата на шведската муха, но в основата на повредените стъбла се срещат по 2-8 и повече ларви.

Житна стъблена муха /Chlorops pumilionis/

При пониквване на зимните житни растения вреда нанасят ларвите от второто поколение, които се вгризват в стъблото и прегризват основата на централния лист. Той пожълтява и се усуква подобно на повредата от шведската муха.

Контролът на житните мухи е много труден, поради скрития начин на живот на ларвите и разтегнатия период на летеж на възрастните. Посевите се обследват редовно, като вниманието се насочва към по-рано засетите и тези на „повторка". Плътността на мухите се установява чрез косене със стандартен ентомологичен сак. **ПИВ за всички видове житни мухи:**

- ***във фенофаза пониквване-братене - 3-4 бр./м²*.**

Листни въшки /сем. Aphididae/

По есенните посеви, най-често срещани и най-вредоносни са ***овесената листна въшка /Macrosiphum avenae/ и обикновената житна въшка /Schizaphis graminum/*.**

През есента и двата вида се заселват и вредят по житните растения непосредствено след пониквването им.

Химичен контрол срещу листните въшки, се извършва при отчитане на плътност над **ПИВ:**

- във фенофаза „пониквване"-„братене"- 10% нападнати растения или 10 бр./м².

Плевели

През есента в площите, засети с житни култури, се появяват зимно-пролетните плевели: едногодишни житни (ветрушка, полска лисича опашка, пиявица, полска овсига и др.), едногодишни широколистни (ралица, синя метличина, глушина, див мак, лайка, лепка, подрумче и др.), и многогодишни коренищни и кореновоиздънкови плевели (паламида, поветица, горуха и др.).

Целта на добрата растителнозащитна практика е да се унищожат пониквващите и широко разпространени плевели чрез най-подходящите хербициди, внесени навреме. При спазване на препоръките за правилна обработка на почвата, срок на сеитба и сеитбените норми, балансирано минерално торене, се създават условия за добре гарнирани и конкурентни посеви по отношение на плевелите.

Борбата с плевелите в есенно-житните посеви е най-ефикасна, когато се проведе наесен с почвени хербициди. Често различни причини - неблагоприятни метеорологични условия или субективни фактори, не позволяват това мероприятие да се проведе наесен. Заплевеляването на житните култури преди началото на „вретенене" се отразява

отрицателно върху добива, защото посевите се прореждат и се създават условия за вторично заплевеляване.
У нас при пшеницата и ечемика е разрешен разнообразен списък от хербициди с различен спектър и механизъм на действие.

СЛЪНЧОГЛЕД И ЦАРЕВИЦА

Слънчоглед (BBCH 89-99): „Пълна зрелост: семената от вътрешната третина на питата са тъмни и твърди, външната страна на питата е кафява, прилистниците са окапали, семената съдържат около 85% сухо вещество" - „Прибран продукт"

Царевица (BBCH 85-99): „Восъчна зрелост: зърната са жълтеникави до жълти (в зависимост от хибрида), съдържат около 55% сухо вещество" - „Прибран продукт"

Основни вредители за периода:

- ✓ **Царевичен стъблопробивач /*Ostrinia nubilalis*/**
- ✓ **Памукова нощенка /*Helicoverpa armigera*/**
- ✓ **Западен царевичен коренов червей /*Diabrotica virgifera virgifera*/**
- ✓ **Зимна нощенка (зимен сив червей) /*Agrotis (Scotia) segetum*/**
- ✓ **Ливадна пеперуда /*Loxostege sticticalis*/**

Царевичен стъблен пробивач /Ostrinia nubilalis/

Вредна дейност на гъсениците от второ поколение на неприятеля е установено в почти всички области, но под ПИВ - от 3-4% до 20-25% нападнати растения с по 1-2 повреди на растение.
Гъсениците се развиват във вътрешността на стъблата, в резултат на което растенията полягат или се пречупват много лесно. Нападат кочаните и зърната в тях. Вследствие на повредата кочаните падат на земята, което допълнително увеличава загубата при механизирано прибиране на царевицата.

Памукова нощенка /Helicoverpa armigera/

Във всички области на страната регистрираната плътност е под ПИВ - от 1 до 15 бр. гъсеници/100 растения, като по-висока плътност е установена в областите Видин и Кюстендил. В края на месец август в област Пазарджик е установен летеж на пеперуди от трето поколение на неприятеля.
Младите гъсеници отначало се хранят със свилата на царевицата, след което правят ходове в кочана и ги изпълват с екскременти. Кочаните, повредени от гъсениците, се нападат по-силно от фузариоза.

Западен царевичен коренов червей /Diabrotica virgifera virgifera/

При царевицата установената плътност на неприятеля във всички области на страната през месец август е под ПИВ – 0-5 бр. възрастни/уловка/ден или до 1 бр. възрастно/растение.

Възрастните се хранят с листата и повредите, които причиняват приличат на тези, причинени от житната пиявица. В периода на изсвиляване на царевицата те се хранят със свилата и тя изглежда като отрязана с ножица. Възрастните са най-активни сутрин и привечер. Неприятелят може прогресивно да се разпространява на далечни разстояния чрез летеж на възрастното.

Зимна нощенка (зимен сив червей) /Agrotis (Scotia) segetum/

В началото на месеца в София област при царевицата е установена плътност от 16 бр. пеперуди/уловка/седмица, а през третото десетдневие се наблюдава излюпване на гъсеници на неприятеля.

Непосредствено след излюпването си гъсениците нагризват листата отдолу, без да засягат горния епидермис. По-възрастните гъсеници изгризват отвори по листата, а по-късно целия лист, без дебелите жилки и дръжките.

Ливадна пеперуда /Loxostege sticticalis/

В София област, в посеви от слънчоглед, се наблюдава летеж на пеперуди от трето поколение. Нападнати са 0,350 хил. ха.

РАПИЦА

За успешното презимуване и развитие на рапицата реколта 2024 – 2025 г., е необходимо прилагане на подходящи агротехнически и химични дейности.

Агротехнически дейности:

Подготовка на площите за сеитба

Дребните семена на рапицата изискват отлично подготвена почва. Подходящата дълбочина на оран е 15-18 см, с брануване. При суха почва да се дискова в две посоки, за да не се допуска образуването на буци. Преди сеитбата почвата се бранува и валира, с цел формиране на гладка повърхност и твърдо легло за семената, което позволява капилярно покачване на вода до семената и дружното им поникване.

Правилен сеитбооборот

Добри предшественици на рапицата са пшеницата и ечемика, ранните картофи и едногодишните фуражни култури. Пшеницата е добър предшественик, но има и такива условия, които налагат да се внимава. Например, при третиране на пшеница с хербициди, съдържащи активното вещество метсулфурон, суша и pH на почвата над 6,8 е необходимо

да изминат 120 дни от внасянето на хербицида до сеитбата на рапицата. В противен случай се препоръчва дълбока оран на 25-30 см.

Дълбочина на сеитба

Дълбочината на сеитба при рапицата е от голямо значение, тъй като тя е дребносеменна култура. При нормални условия семената трябва да се засеят на дълбочина 1-2 см, с добър контакт между семето и почвата. При по-леки почви и по-сухи условия дълбочината трябва да се увеличи, но не повече от 4 см. Преди и след сеитба площите да се валират с лек валяк.

Гъстата на сеитба

Посевната норма е от основно значение за добива. При по-голяма гъстота на посева през есента се наблюдава издължаване на стъблото и по-слабо развита коренова система, което намалява студо- и сухоустоичивостта ѝ. Посевът става по-чувствителен на болести и неприятели. При по-малка гъстота на посева се повишава опасността от заплевеляване.

Срок на сеитба

Тъй като в периода края на август началото на септември обикновено времето е сухо, да не се избързва със сеитбата, тъй като посевите поникват неравномерно, растенията имат по-дълго развитие, могат да прораснат и да измръзнат през зимата. Зимната маслодайна рапица се засява 10-14 дни преди сеитбата на зимните житни култури. По-късната сеитба от своя страна не позволява на растенията да оформят розетка от 8-10 листа до настъпване на зимата и да се закалят достатъчно, което също води до измръзване на голяма част от посевите. Степента на презимуване зависи от закаляването на растенията в предзимния период. Добре закалените растения издържат до -25°C, при снежна покривка повече от 5см.

Изисквания към топлината

Минимална температура за поникване на семената е 2-3°C. При оптимална температура от 14-15°C, семената поникват за 4-6 дни. Един месец след поникване растенията образуват розетка от 6-8 листа. Преди прекратяване на вегетацията растенията трябва да са развили от 6-8 до 10 листа. За успешното презимуване на рапицата дължина на корена да е над 20 см, с диаметър на кореновата шийка над 8 мм и върха на нарастване да е под почвената повърхност.

Изисквания към влагата

При поникването и първите фази от развитието на рапицата съдържанието на влага в почвата е решаваща. При недостатъчно влага в повърхностният почвен свой по време на сеитба, семената остават дълго време в почвата без да поникнат. Излишната влага обуславя образуването на почвена кора и създава проблеми с аерацията на почвата. За да покълне, рапичното семе се нуждае повече от газообразна форма на водата (пара), отколкото от течна. Само 15% от цялото количество вода, нужна за покълване, е в течната форма. Валирането на почвата е много важно агротехническо мероприятие и спомага за дружното поникване на семената, намалява изпарението и осигурява повече газообразна форма на водата.

Изисквания към светлината

Рапицата не понася засенчване. Промяната в дължината на деня определя преминаването от вегетативна към репродуктивна фаза. При скъсяване на деня вегетативната маса на растенията се увеличава.

Изисквания към почвата

Най-подходящи типове почви за отглеждане на рапицата са богатите на хумус и калций, които не са склонни към преовлажняване и формиране на почвена кора. За нормалното си развитие културата изисква неутрална до слабо алкална реакция на почвата (pH 6,7 – 7,8).

Борба с плевелите

Видовият състав на плевелите в посевите с рапица включва представители от различни биологични групи. От **едногодишните широколистни** масово са застъпени видовете *бяла куча лобода, обикновен щир, великденче, овчарска торбичка, мъртва коприва и др.* От **едногодишните житни плевели** - *ветрушка, лисича опашка, кощрява, житно просо, самосевки от пшеница и др.* От **многогодишните плевели** - *паламида, балур, поветица*. Ранното унищожаване на плевелите намалява тяхната конкуренция спрямо културата и освобождава пространство за растеж, развитие, равномерно гарниране на рапичните посеви и повишаване на зимоустойчивостта на рапицата. Плевелите лайка, лепка и др. възпрепятстват и оскъпяват прибирането на реколтата. Наличието на плевелни семена повишава съдържанието на влага и затруднява съхранението на продукцията.

Химичният контрол на плевелите при рапицата основно се извършва през есента, с почвени или ранно вегетационни хербициди. Така културата се освобождава навреме от конкуренцията на плевелите по отношение на светлина, хранителни вещества и вода.

Хербициди могат да се внасят преди сеитба на рапицата с инкорпориране, след сеитба преди поникване и през вегетацията.

За да проявят напълно действието си почвените хербициди се нуждаят от обработена до градинско състояние почва и достатъчно почвена влага. Засушаването намалява ефикасността им.

Установяване на неприятели

За установяване появата и наличието на неприятели в рапицата през есента могат да се използват жълти водни капани. Те се поставят в посевите в периода на поникване на рапицата, от пет до десет дни след нейната сеитба. При поставяне на капаните да се вземе под внимание следното:

- Капаните са жълти панички, както цвета на рапицата, с кръгла или продълговата форма.
- Паничките се пълнят до половината с вода и към нея се прибавя прилепител (веро), за да не могат насекомите да избягат. Под ръба на паничката да има отвори, за оттичане на течността при дъжд.

- Капаните се разполагат върху почвената повърхност, на около 20 м навътре в посевите и се проверяват на равни интервали от време, най-добре около обяд.
- При топло и слънчево време се улавя най-голямо количество насекоми, а най-малко при студено и дъждовно време.

Рапична стъблена бълха /Psylliodes chrysocephalus/

Рапичната стъблена бълха е постоянен и сериозен вредител по маслодайната рапица. Неприятелят развива едно поколение годишно и зимува като яйце, ларва и възрастно насекомо. В началото на месец септември възрастните бръмбари излизат от състоянието си на лятна диапауза и започват усилено да се хранят. Неприятелят може да увреди още непоникналите кълнове на рапицата, а четири-пет отвора на лист обикновенно са фатални за младите растения. Възрастните са най-активни привечер и през нощта. През деня се крият под бучките пръст и под долните листа на растенията.

ТЮТЮН

BBCH (79-9004) „Над 90% от семенните кутийки са достигнали нормалния си размер" - „40% от листата са реколтирани"

Основни вредители за периода:

- ✓ **Тютюнев трипс /*Thrips tabaci*/**
- ✓ **Листни въшки /сем. *Aphididae*/**
- ✓ **Мана по тютюна /*Peronospora hyoscyami (tabacina)*/**

Тютюнев трипс /Thrips tabaci/

От всички тютюнопроизводителни области се съобщава за нападение от трипс и пръскане срещу неприятеля. Степента на нападение е около ПИВ - единични трипси на 10-12 растения.

Трипсовете смучат сок главно около нерватурата на листата. В тези места тъканите избледняват, образуват се сребристобели петна и ивици, известни като „бяла жила". Тези листа не узряват нормално и остават зелени. Трипсът пренася вируса на ***пръстеновидната некроза (доматена бронзовост) /Tomato Spotted wilt virus/***. **Праг на икономическа вредност:**

- ***единични индивиди на 10 – 12% от растенията.***

Листни въшки /сем. Aphididae/

Установени са в цялата страна. В област Благоевград е наблюдавана и тютюневата листна въшка – 2% нападнати растения. Няма съобщения за проява на вирусни заболявания, с изключение на област Пловдив, където са констатирани 5-6% вирози.

Листните въшки пренасят вируса ***краставична мозайка /Cucumber mosaic virus/.***

Контролът на болестта е възможен с унищожаване на плевелната растителност около тютюневите площи и пространствена изолация от площите със зеленчуци, както и химично третиране срещу листните въшки при достигане на **ПИВ.**

Мана по тютюна /Peronospora hyoscyami (tabacina)/

В цялата страна са открити единични петна. Не се съобщава за нападение по горните листа на растението. След подбиране на най-долните, нападнати от мана листа, разпространението на болестта е стопирано. Основно третирането е предпазно.

По листата на нападнатите растения се появяват хлоротични, неясно ограничени, закръглени петна със сивосинкав налеп от долната страна. Тъканите в петната прегарят и опадат изцяло или частично.

Третиране се извършва при констатиране на болестта и благоприятни условия за развитието ѝ.

НЕПРИЯТЕЛИ ПО ОВОЩНИТЕ ВИДОВЕ

Черна златка /Capnodis tenebrionis/

В област Благоевград са установени 1-2 бр. възрастни около ствола на дървото върху почвата в черешова градина Не са констатирани повреди по кореновата система. Неприятелят може да унищожи напълно, както млади дръвчета, така и дръвчета в полододаващи вече градини. Към настоящият момент няма разрешени продукти за контрол на неприятеля при овощни култури. С цел установяване действителното намножаване на неприятеля, в процес е извършване на обследване на овощните градини от страна на инспекторите по растителна защита към ОДБХ.

Черната златка е разпространена повсеместно. Предпочита костилковите култури (слива, кайсия, праскова, череша) но напада и други овощни и декоративни дървесни видове. Нейното значение е особено голямо в разсадниците при производството на посадъчен материал и в младите овощни насаждения. Черната златка развива едно поколение за две години. Зимува като ларва от различна възраст в ходове в корените на нападнатите овощни дървета и като възрастно насекомо в повърхностния почвен слой. Презимувалите ларви започват да се хранят сравнително късно, едва в края на май – началото на юни, при температура на почвата 20°C. Те издълбават ходове в главния корен и унищожават камбиалния слой на дървесината. Повреждат и тънките корени. Вследствие на повредата дърветата отслабват, започват да съхнат и загиват. При силно нападение листата опадат през лятото. Една ларва е в състояние да унищожи изцяло тригодишно дърво, като едногодишните дръвчета загиват още през първата година, а двугодишните и тригодишните обикновено изсъхват след пълното изхранване на ларвите и какавидирането им. Овощните дървета са чувствителни до 7–годишната си възраст. Често на едно дърво се срещат повече ларви – до 60-70. След като завърши развитието си (за 12-13 месеца), ларвата какавидира в

камера около кореновата шийка или в края на хода в корена. Имагиниралите бръмбари изгризват отвор и излизат навън. Те се хранят като нагризват дръжките на листата, пъпките и кората на дърветата. Тези повреди нямат икономическо значение. Присъствието на неприятеля може да се установи при откриване на листа с прегризани дръжки под короната на дърветата. Бръмбарите са активни през деня и при стръскване изпадат в каталепсия и падат на земята.

СЕМКОВИ ОВОЩНИ ВИДОВЕ
ЯБЪЛКИ И КРУШИ
Фенофаза: BBCH (78-85) – „Плодовете са достигнали 80% от окончателния си размер" - „Напреднало узряване: увеличаване интензивността на оцветяването, характерно за сорта"

Основни вредители за периода:

- ✓ **Обикновена крушова листна бълха /*Cacopsylla pyri*/**
- ✓ **Ябълков плодов червей /*Cydia pomonella*/ = /*Laspeyresia pomonella*/**
- ✓ **Червен овощен акар /*Panonychus ulmi*/**
- ✓ **Кръгломинращ молец /*Leucoptera malifoliella*/ = /*Cemiostoma scitella*/**
- ✓ **Калифорнийска щитоносна въшка /*Quadraspidiotus perniciosus (Comstockaspis perniciosa)*/**
- ✓ **Листозавивачки /сем. *Tortricidae*/**
- ✓ **Кръвна въшка /*Eriosoma lanigerum*/**
- ✓ **Струпясване по ябълка и круша /*Venturia inaequalis, Venturia pyrina*/**
- ✓ **Брашнеста мана по ябълката /*Podosphaera leucotricha*/**
- ✓ **Късно кафяво гниене /*Monilinia fructigena*/**

Обикновена крушова листна бълха /Cacopsylla pyri/

В областите Пазарджик, Пловдив и Сливен се наблюдават смесени форми на неприятеля - яйца, ларви и възрастни. Плътността остава над регистрираните ПИВ (4-6% летораст с колонии). Неприятелите образуват плътни колонии и смучат сок от листата, леторастите и плодовете, отделят „медена роса", върху която се развиват чернилни гъбички. Засегнатите листа и летораст почерняват, а плодовете губят пазарната си стойност. Химичен контрол се води срещу възрастни и ларви, при **ПИВ**:

- ***4-6% заселени летораст с колонии от възрастни и ларви.***

Ябълков плодов червей /Cydia pomonella/ = /Laspeyresia pomonella/

Плътността на неприятеля остава устойчиво висока. През месец август се наблюдава вредна дейност на гъсеници от второ поколение. Регистрирано е обичайното застъпване между поколенията в този период на развитие.

За пълното си развитие гъсениците от това поколение повреждат семките и семенната кутийка и напълно унищожават два-три плода. Химично третиране за второ поколение се извършва при достигнат **ПИВ**:

- ***1,5-2% пресни вгризвания в плодовете от гъсениците.***

Червен овощен акар /Panonychus ulmi/

През месец август се наблюдава развитие на смесени популации от летните поколения на неприятеля. При силно нападение листата придобиват златистокафяв цвят и преждевременно окапват. Химичен контрол на нападнатите овощни дървета се провежда при достигане на **ПИВ:**

- Ябълки: 3-4 бр./подвижни форми на лист;

- Круши: 5-7 бр./подвижни форми на лист - след началото на нарастване на плодовете.

Кръгломинираща молец /Leucoptera malifoliella/ = /Cemiostoma scitella/

Набюдава се развитие на трето поколение на неприятеля. Гъсениците от това поколение минират най-горните листа от короната на дърветата. При силно нападение дърветата преждевременно се обезлистват, остават с дребни, недоизхранени плодове, залагат по-малко пъпки за следващата година и имат недоузряла едногодишна дървесина, която може да измръзне през зимата. Химично третиране се извършва при масово излюпване на гъсениците и първи видими мини. **ПИВ:**

- ***2-3 броя яйца и мини на лист.***

Калифорнийска щитоносна въшка /Quadraspidiotus perniciosus (Comstockaspis perniciosa)/

Констатирано е развитие и вредна дейност на второ поколение на неприятеля. Повредите по плодовете се изразяват в поява на червени, кръгли петънца, с бяла точица в средата. Тези повреди не са от икономическо значение. По-опасни са повредите по клоните и стъблата, по които се наблюдават антоцианови петна. Вследствие от храненето клоните се сбръчкват и изсъхват. Третиране се извършва при констатирана плътност над **ПИВ** през вегетацията:

- ***10 бр. ларви/100 см. клонка или 2-3 бр. нападнати плодове.***

Листозавивачки /сем. Tortricidae/

В област Пловдив е установено начало на яйцеснасане и излюпване, като плътността е под регистрираните ПИВ.

Кръвна въшка /Eriosoma lanigerum/

В област Кюстендил е установено нападение от кръвна въшка - 0-5% нападнати клони.

Кръвната въшка се заселва най-често в пукнатините, по наранените места на кората, в зарастващите места с нова тъкан и в корените. При смучането на сок въшките пробиват клетките интрацелуларно. На мястото на смучането на сок се образуват тумори. Кората в мястото на повредата се напуква и през образуваните рани проникват микроорганизми. Повредените дървета отслабват, нападат се от короядни и други неприятели и през зимата лесно измръзват.

Струпясване по ябълка и круша /Venturia inaequalis, Venturia pyrina/

Слаба степен на нападение при ябълките се наблюдава в областите Пазарджик и Силистра. Слаба до средна степен на нападение има в областите Благоевград, Бургас, Варна, Кюстендил, Плевен, София област и Ямбол. В област Перник, при круши, са установени 0-2% нападнати листа.

По оформените плодове петната са неправилно закръглени, в средата имат тъмен налеп, а отстрани се образува сив венец. Често петната се прошарват с тъмни и светли зони. По-късно налепът изчезва и се открива вкорковена тъкан. Силно нападнатите плодове обикновено се деформират, напукват и често преждевременно окапват. По напълно оформените плодове преди узряването се образуват много малки, трудно забележими петна, които по време на съхранението се разрастват в едри струпеи.

Брашнеста мана по ябълката /Podosphaera leucotricha/

Слаба степен на нападение е установена в областите: Бургас, Кюстендил, Пазарджик и Сливен, 0-4% нападение се наблюдава в област Силистра. В област Благоевград е отчетено нападение от първа степен - до 5% нападнати летораси. Нападнати до 10% от леторастите на чувствителните сортове са констатирани в София област.

В област Перник е констатирано 0-2% нападение по листа при крушите.

През втората половина на лятото, по листата и върховете на леторастите се появяват многобройни, ъгловати, хлоротични, локални петна, покрити от долната страна с брашнест налеп. Нападнатите листа се деформират силно, а при висока плътност некротират и опадат.

Късно кафяво гниене /Monilinia fructigena/

При ябълките е констатирано е нападение от 5% до 25% по летораси в област Благоевград. Слабо нападение по клонки и плодове е констатирано в област Кюстендил; средна степен на нападение е установена в област Перник; нападение до 3% от плодовете се наблюдава в област Плевен, слаба степен 5-9% нападение по плодове в София област.

В област Перник е установено до 15% нападение по плодовете в крушови градини.
При благоприятни условия за развитие на болестта, по плодовете се появяват меки, воднисти, а впоследствие кафяви петна с концентричните кръгове, покрити от жълто-бели или пепелносиви спорообразуващи туфи. При ниска влажност целият плод се сбръчква и се мумифицира.

КОСТИЛКОВИ ОВОЩНИ ВИДОВЕ

Череши и вишни: BBCH (91-92) „Растежът на летораслите е завършил; листата са наситено зелени" - „Започва пожълтяването (обезцветяването) на листата"

Сливи: BBCH (81-89) „Начало на оцветяване на плодовете" - „Консумативна зрелост (плодовете са с типичния си вкус и твърдост)"

Праскови: BBCH (87-91) „Беритбена зрелост" - „Растежът на летораслите е завършил; листата са наситено зелени"

Кайсии: BBCH (91) „Растежът на летораслите е завършил; листата са наситено зелени"

Основни вредители за периода:

- ✓ **Тетранихови акари /сем. *Tetranychidae*/**
- ✓ **Сливов плодов червей /*Laspeyresia funebrana*/ = /*Grapholita (Aspila) funebrana*/**
- ✓ **Източен плодов червей /*Grapholitha (Cydia) molesta*/**
- ✓ **Прасковен (клонков) молец /*Anarsia lineatella*/**
- ✓ **Черничева щитоносна въшка /*Pseudaulacspis pentagona*/**
- ✓ **Брашнеста мана по прасковата /*Podosphaera* (*Sphaerotheca) pannosa*/**
- ✓ **Късно кафяво гниене /*Monilinia fructigena*/**

Тетранихови акари /сем. Tetranychidae/

През месец при черешите в област Благоевград август е отчетена висока плътност от неприятеля, повлияна от много горещото време. Установеното нападение е над ПИВ (15-25 бр./лист при 38-65% нападнати летораслi). При прасковите е отчетена висока плътност от акари, над ПИВ (27-45 броя на лист, при 15 – 20% нападнати летораслi) в област Благоевград. До края на месеца е наблюдавана масова вредна дейност на ларви.
Подвижните форми (ларви, нимфи и възрастни) се съсредоточават предимно по долната страна на младите листа и се хранят като смучат сок и хлорофилни зърна. Вследствие на повредата хлорофилът в листата намалява и от горната страна те придобиват мозаечен (пъстър) вид - отначало по тях се наблюдават малки разпръснати светли петна, които постепенно се увеличават и сливат. Постепенно отделни участъци от листата придобиват жълтеникав и бронзов оттенък (избронзовяване). При силно нападение избронзовяват целите листа, след което изсъхват и преждевременно окапват.

Сливов плодов червей /Laspeyresia funebrana/ = /Grapholita (Aspila) funebrana/

През месец август приключи извеждането на борбата срещу второто поколение на неприятеля при късните сортове сливи. В градини с редовни растителнозащитни практики е постигната добра опазеност на плодовете, червивост 1,5 - 3%. Излюпената гъсеница се вгризва в плода непосредствено до мястото на снесеното яйце. Около костилката, в месестата част на плода, изгризва галерия изпълнена с екскременти и огризки. Повредените плодове преждевременно окапват.

Източен плодов червей /Grapholitha (Cydia) molesta/

Приключи развитието на второ поколение на неприятеля. Масово излюпване и вредна дейност на гъсениците от трето поколение е констатирана в цялата страна. Извършени са 1-2 третирания. Не са допуснати поражения от икономическо значение. Гъсениците от трето поколение, повреждат предимно плодовете. В мястото на вгризване се вижда потъмняване на тъканите и екскременти, омотани в копринени нишки. Повредените плодове загниват, дават признаци на преждевременно узряване и окапват.

Прасковен (клонков) молец /Anarsia lineatella/

Отчетена е вредна дейност на гъсениците от трето поколение. Гъсениците от това поколение се развиват изцяло в плодовете. Те се вгризват откъм дръжката на плода, хранят се с плодовото месо и образуват широки вдлъбнатини близо до кожицата. **ПИВ** във фенофаза ***„нарастване на плодовете“ до „беритба“*** е:

- ***3 % повредени плодове от гъсениците.***

Черничева щитоносна въшка /Pseudaulacspis pentagona/

В област Благоевград се наблюдава масова вредна дейност и разпълзяване на ларвите от 3^{то} поколение. Регистрираната плътност е над ПИВ (73 ларви/100 см клонка).
Неприятелят се заселва по стъблата, клоните, летораслите и плодовете, на които изсмуква соковете. Вследствие на убождането засегнатата тъкан загива, а от изсмукването на сока растенията забавят растежа си и може напълно да загинат. Химичен контрол на нападнатите овощни дървета се провежда при достигане на **ПИВ:**

- ***10-20 бр.ларви/100 см клонка – през вегетацията.***

Брашнеста мана по прасковата /Podosphaera (Sphaerotheca) pannosa/

Отчетена е слаба степен на нападение от брашнеста мана и добра опазеност на реколтата. За да се намали заразата от патогена за следващата година, е необходимо да се извърши прецизна фитосанитарна резитба на нападнатите летораси.

Късно кафяво гниене /Monilinia fructigena/

Високите температури и малкото валежи през месец август ограничиха развитието на патогена. По нападнатите плодове се образуват концентрично наредени кръгове покрити от спорообразуващите туфи на патогена.

ЛОЗЯ

Фенофаза: BBCH (79-91) „Повечето от зърната се събират, грозда се затваря" - „След реколтиране; край на узряването на дървесината"

Основни вредители за периода:

- ✓ **Шарен гроздов молец /*Lobesia botrana*/**
- ✓ **Жълт лозов акар /*Schizotetranychus viticola*/**
- ✓ **Мана по лозата /*Plasmopara viticola*/**
- ✓ **Брашнеста мана /*Oidium tuckeri*/**
- ✓ **Сиво гниене /*Botrytis cinerea*/**

Шарен гроздов молец /Lobesia botrana/

През периода е установено начало на летеж на трето поколение на неприятеля, начало на яйцеснасяне и начало на излюпване на гъсениците в областите Бургас и Търговище. Извършени са третирания срещу трето поколение на шарения гроздов молец.

Гъсениците от това поколение повреждат зазряващите и вече узрелите зърна на гроздето, като ги оплитат с копринени нишки. Третиране срещу гъсениците от трето поколение се извършва при **ПИВ:**

- ***десертни сортове - 7-8 гъсеници на 100 грозда;***
- ***винени сортове - 10-12 гъсеници на 100 грозда.***

Жълт лозов акар /Schizotetranychus viticola/

В отделни области на страната метеорологичните условията благоприятстваха размножаването на жълт лозов акар. Вреда нанасят възрастните акари, ларвите, пронимфите, и дейтонимфите, които смучат сок от долната страна на листата. Групирани са предимно около главните и второстепенните нерви. **ПИВ** до края на вегетацията е:

- ***4-6 бр. ларви и въздрастни на лист.***

Мана по лозата /Plasmopara viticola/

По време на наедряване на зърната причинителя на болестта прониква през дръжката на плода, като причинява покафеняване на тъканите, завяхване, мумифициране и окапване на зърната. При благоприятни условия болестта се разпространява масово и засяга отделни чепки и целите гроздове. Вследствие на повредите от мана добивите се понижават, растенията отслабват и са податливи на измръзване.

Брашнеста мана /Oidium tuckeri/

По-голямата част от проведените химични обработки са с цел превенция. При нападение, по наедрелите зърната се появяват тъмнокафяви петна, виждащи се при изтриване на прашестия налеп. Оидиумът се развива повърхностно, вътрешността на зърното остава здрава и продължава да расте, напуква ципата, и семките се откриват. След прошарване на гроздовете причинителят на болестта напада само чепките.

Сиво гниене /Botrytis cinerea/

Извършени са предпазни третирания в цялата страна. При зараза от сиво гниене, по зърната се появяват дребни кафяви петна, които постепенно са увеличават и обхващат цялото зърно. Ципата на заболелите зърна става светло-кафява, лесно се обелва и се пука. При благоприятни условия болестта се предава и на съседните зърна, като обхваща целия грозд, който се покрива с плесен.

КАРТОФИ

Фенофаза:

BBCH (75-81) „50% от плодовете от първото плодообразуване достигат пълен размер"- „Плодовете от първото плодообразуване са все още зелени, семената – светло оцветени (главно отбло)" за късни сортове

BBCH (95-99) „50% от листата са покафенели" - „Продукцията е готова за прибиране" за средно-ранни сортове

Основни вредители за периода:

- ✓ **Картофен молец /*Phthorimaea operculella*/**
- ✓ **Зимна нощенка (зимен сив червей) /*Agrotis (Scotia) segetum*/**
- ✓ **Телени червеи /сем. *Elateridae*/**
- ✓ **Картофена мана /*Phytophthora infestans*/**
- ✓ **Кафяви листни петна /*Alternaria solani*/**

Картофен молец /Phthorimaea operculella/

В област Благоевград, АЕР Гоце Делчев, през месец август на заложените ФУ е отчетен силен летеж на трето поколение на картофения молец. Слаб летеж на неприятеля отчитат в София област. Наблюдава се летеж на неприятеля в област Перник.

В област Кюстендил, в посеви с изсъхнала надземна част още от началото на август, плитко засети картофи и непроведени третирания, повредите от картофения молец достигат до 30% повредени клубени.

Клубените се заразяват с гъсеници, които навлизат в изсъхналите стъбла или пеперудите са снесли яйца в неприбраните на полето клубени. Гъсениците издълбават ход под епидермиса, обвивката над мястото на повредата изсъхва и хлътва. При силно нападение един клубен може да има много ходове.

Зимна нощенка (зимен сив червей) /Agrotis (Scotia) segetum/

В област Благоевград (АЕР Гоце Делчев) през месец август на заложените ФУ е отчетен слаб летеж на второ поколение на зимен сив червей. 14 бр. пеперуди/ФУ/за седмица отчитат в София област. В област Кюстендил са установени до 2% повредени клубени от подземни нощенки по изваденитe картофи.

Картофена мана /Phytophthora infestans/

В област Благоевград е отчетена първа степен на нападение от картофена мана по-горните листа. Запазва се слаба степента на нападение от болестта в Кюстендил и Пазарджик. В София област са установени от 5% до 10% нападнати листа.

Клубените се заразяват преди или след изваждането. Върху повърхността им се образуват тъмни, оловносиви, слабо хлътнали петна, които личат най-добре при сортовете със светла кожица. Напетняванията покливат отделни участъци или цялата повърхност на клубена. Тъканта под петната е изпъстрена с ръждиви петна и жилки. Гъбата презимува в заразените клубени.

Кафяви листни петна /Alternaria solani/

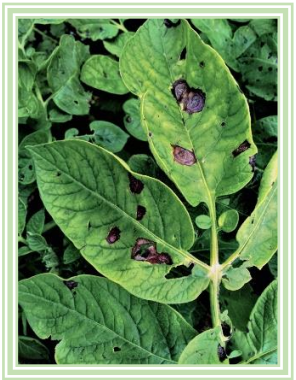

В област Благоевград е отчетена първа степен на нападение, единични петна по връхни листа от кафяви листни петна. Единични петна по листата са констатирани в област Кюстендил. Запазва се слаба степента на нападение от болестта в Пазарджик. До 10% нападнати листа от алтернария отчитат в София област. Третиранията срещу кафявите листни петна трябва да продължат до узряването на картофите. Културата трябва да се доопази, като при установяване на петна се използват регистрираните фунгициди.

За повече информация ползвайте Бюлетините на Областните дирекции по безопасност на храните!

За извеждане на борбата с болестите, неприятелите и плевелите да се прилагат само разрешените за употреба продукти за растителна защита при съответната култура, вредител и в регистрираната доза!

Съгласно чл. 107, т. 3 от **Закона за защита на растенията** *(обн. ДВ бр. 61 от 25.07.2014 г.),* се забранява прилагането на продукти за растителна защита чрез въздушно пръскане!

Като изключение от забраната, продукти за растителна защита могат да се прилагат чрез въздушно пръскане само след писмено разрешение, издадено от директора на Областна дирекция по безопасност на храните (ОДБХ), когато е налице опасност за растенията и растителните продукти, посочена в чл. 109 ал. 1 от Закона за защита на растенията.

Съгласно Закона за пчеларството *(обн. ДВ, бр. 57 от 24.06.2003г.):*

Чл. 33. (1) Забранява се употребата на продукти за растителна защита и препарати за дезинфекция и дезинсекция върху земеделски и горски култури, трайни и крайпътни насаждения и медоносна растителност, намиращи се във фаза на цъфтеж и през периода на отделяне на мана.

(2) *(Изм. - ДВ, бр. 8 от 2011 г., в сила от 25.01.2011 г.)* При масово проявление на вредители и авиационно третиране на земеделски и/или горски култури, с продукти и/или препарати за растителна защита по ал. 1 в райони, в които има пчелини, собственикът на земеделската и/или горската култура осъществява третирането, след писмено разрешение на областната дирекция по безопасност на храните.

Закупуването на продукти за растителна защита трябва да става само от търговски фирми, притежаващи Разрешение/Удостоверение за търговия с ПРЗ!

Изготвил:
Нина Герасимова – старши експерт в дирекция РЗККППЗ